

Вихор В. Г.

Приватний вищий навчальний заклад «Київський медичний університет»

Терещенко Л. В.

Хмельницький національний університет

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ ВЛАСНИХ НАЗВ У НОВІТНІХ УКРАЇНСЬКИХ ТЕКСТАХ

У статті розкрито лінгвістичні особливості транслітерації власних назв у новітніх українських текстах, що зумовлено інтенсифікацією міжмовної комунікації та цифровізацією публічного простору. Визначено, що транслітерація трактується як стандартизований механізм графічної передачі онімів на основі формальної відповідності знаків, що забезпечує їх однозначність, стабільність і впізнаваність у глобальному мовному середовищі. Проаналізовано основні способи міжмовного відтворення власних назв – транскрипцію, транслітерацію, калькування та комбіновані моделі. Підкреслено, що саме транслітерація домінує в офіційному, медійному та цифровому дискурсі, оскільки забезпечує уніфікацію написання та практичну сумісність із міжнародними інформаційними системами. З'ясовано, що у сучасних українських медіа активно функціонують транслітеровані форми географічних назв, брендів і культурних об'єктів, що відображає тенденцію до інтеграції українських онімів у глобальний інформаційний простір. Установлено, що комбінована транслітерація, яка поєднує український графічний компонент з іншомовними елементами, формується як маркер модернізаційних процесів в урбаністичному та культурному середовищах. Описано приклади брендovаних назв і просторових об'єктів, у яких транслітерація використовується для створення гібридних ономастичних форм із символічним та комунікативним навантаженням. Наголошено, що нормативне регулювання транслітерації є ключовою умовою стандартизації публічної комунікації. У зв'язку з цим акцентовано увагу на значенні Постанови Кабінету Міністрів України № 55 (2010 р.) та ДСТУ 9112:2021, які визначають правила відтворення українських графем латиницею і забезпечують їхню відповідність міжнародним стандартам. Підкреслено, що уніфікована транслітерація сприяє правовій, документальній та технічній сумісності українських текстів з європейськими інформаційними системами, зокрема в системі електронного документообігу та цифрових сервісів.

Ключові слова: транслітерація, власні назви, українська мова, онімія, стандартизація, латиниця, міжмовна комунікація, медіа.

Постановка проблеми. Глобалізаційні трансформації та зростання ролі цифрового комунікативного простору зумовили підвищення уваги до проблеми уніфікованої транслітерації власних назв як складової мовної нормативізації. У цьому контексті власні назви, що акумулюють культурно-історичну, соціальну, правову та ідентифікаційну інформацію, функціонують як маркери національної культурної присутності у міжнародному інформаційному середовищі. Відповідно, їх відтворення іншомовними системами вимагає чітко визначених принципів структурної відповідності, стандартизованої форми та правової точності, що підкреслює актуальність тематики та необхідність системного аналізу у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження засвідчують активне

вивчення функціонування власних назв у мовній системі та механізмів їх кодифікації й передачі між різними комунікативними середовищами. Так, Вербич С. доводить, що власні назви є важливими маркерами культурної пам'яті й соціальної репрезентації, а їхнє функціонування потребує системної кодифікації та уніфікованого лінгвістичного опису [1]. Поряд з тим, Ментинська І. підкреслює, що транслітерація виконує роль лінгвістичного ідентифікатора, забезпечуючи збереження семантичної та культурної цілісності онімів у міжмовному комунікативному просторі [6]. Водночас Есенова Е. розглядає транслітерацію як спосіб графічної репрезентації матеріальної форми лексем [3]. Натомість Калимон Ю., Воробель М. та Юрко Н. досліджують функціонування власних назв як загальних у порівнянні україн-

ської та англійської мов, що дозволяє простежити відмінності у смислового навантаженні й графічній реалізації онімів [4]. У практичному аспекті Костик Є. зосереджується на труднощах транслітерування українських власних назв студентами немовних факультетів, вказуючи на необхідність кодифікованих правил і навчально-методичного забезпечення [5].

Незважаючи на значну кількість досліджень, питання транслітерації власних назв у сучасних українських текстах залишається недостатньо вивченим.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз лінгвістичних особливостей транслітерації власних назв у новітніх українських текстах.

Виклад основного матеріалу. Транслітерація визначається як відтворення текстових одиниць, записаних однією графічною системою, засобами іншої графічної системи на основі формальної відповідності знаків. Змістовно це означає графічне відображення однієї писемної системи засобами іншої без урахування фонетичних особливостей, але із збереженням максимально точного візуального образу слова [8]. В українській лінгвістичній традиції транслітерація розглядається як стандартизований процес міжмовної передачі власних назв, що забезпечує їхню впізнаваність, однозначність та стабільність при використанні в міжнародному комунікативному просторі.

Загалом, власні назви в українській мові передаються чотирма основними способами: транскрипцією, транслітерацією, калькуванням або поєднанням зазначених способів. Вибір конкретного підходу залежить від графічної природи вихідної мови, мети комунікації, офіційного чи неофіційного характеру тексту, а також від усталеності відповідних мовних норм. При цьому саме транскрипція та транслітерація становлять провідні способи відтворення онімів у публіцистичних, художніх і нормативно-правових текстах, тоді як калькування використовується переважно в термінологічній сфері та при перекладі структурних назв [4, с. 87].

Якщо транскрипція відтворює звучання іншомовної назви засобами української графіки (наприклад, *одеколон*, *менеджер*, *Ліверпуль*), то транслітерація зорієнтована на графічну відповідність, коли кожному символу одного алфавіту відповідає буквенний символ іншого, навіть за умови фонетичної невідповідності. Саме тому транслітерація широко застосовується у правових документах, офіційних реєстрах, міжнародному листуванні та цифрових ресурсах, де особливо

важливими є уніфікація, точність та автентичність написання іншомовних власних назв.

Для демонстрації транслітерації у новітніх українських текстах доцільно звертатися до матеріалів сучасних медіаресурсів. Зокрема, у матеріалі англійської версії видання «*Українська правда*» (<https://www.pravda.com.ua>) функціонують транслітеровані форми власних назв міжнародних організацій та географічних об'єктів, таких як *NATO*, *Google*, *Kyiv*, *Dnipro River*. Зазначені одиниці відповідають чинним стандартам транслітерації української географічної номенклатури, що підтверджує їхню відповідність міжнародним нормам та усталеним практикам використання. У цьому контексті транслітерація виконує важливу функцію у публіцистичному дискурсі, забезпечуючи точність, однозначність і впізнаваність українських власних назв у глобальному комунікативному просторі.

Окремої уваги потребують випадки так званої комбінованої транслітерації, за якої поєднуються графічна передача іншомовних компонентів латиницею та стилістичне маркування, що відображає прагнення до модернізації мовного простору. Зокрема, у матеріалах видання «*The Village Україна*» фіксуємо власні назви брендів і просторових об'єктів, зокрема: *UNIT.City* (<https://www.village.com.ua/village/city/city-news/347979-unit-city-vidkrivae-bezkoshtovniy-prostir-dlya-gromadskih-ta-osvitnih-initsiativ>) та *Kyiv Food Market* (<https://www.village.com.ua/tags/Kyiv%20Food%20Market>). У зазначених прикладах спостерігаємо взаємодію українського онімного компонента (*Kyiv*) з англійськими формами (*Food Market*), що демонструє тенденцію до інтеграції українських власних назв у глобальний інформаційний простір. Представлений спосіб графічного оформлення сприяє формуванню сучасного урбаністичного мовного середовища, у якому латиниця виконує роль маркера міжнародної комунікації, відкритості та брендової ідентичності.

Вимоги до систем транслітерації та пропозиції щодо їх удосконалення можуть бути ефективними лише за умови, якщо вони спиратимуться на реальні мовні практики, відобразатимуть усталені тенденції транслітераційної передачі та не потребуватимуть введення в алфавіт мови-реципієнта нових графічних знаків. У цьому контексті важливим є врахування того, що передача іншомовних слів засобами графіки мови, яка їх запозичує, має практичну спрямованість, оскільки розрахована на широке суспільне використання, зокрема у медіа, рекламному та урбаністичному

дискурсі. Відтак, така передача має здійснюватися виключно засобами сучасної писемної системи, без створення додаткових графічних одиниць або символів [3, с. 141].

З огляду на зазначене, транслітерація постає як мовне явище, що ґрунтується на алфавіті мови-реципієнта та передбачає умовну відповідність графічних знаків двох різних мовних систем. За характером реалізації розрізняють декілька типів транслітерації: строгу, яка передбачає однозначну заміну кожного знака одним знаком іншої графічної системи; послаблену, що допускає заміну лише окремих знаків; розширену, у рамках якої передача здійснюється шляхом використання спеціальних графемних сполук у системі письма іншої мови [5, с. 500].

У новітніх українських публіцистичних, інформаційно-реklamних і культурологічних текстах простежується активізація використання комбінованої транслітерації, коли графічна передача поєднується зі стилізованим маркуванням, наприклад, із метою брендингу, маркування простору або виокремлення знакових культурних локацій. Так, на офіційному сайті *ARTEFACT* (<https://artefact.live/>) представлений приклад культурного проекту *ARTEFACT: CHOrnobył 34*. Назва поєднує елементи латинської графіки з модифікованим українським топонімом *Chornobył*, у якому акцентовано фрагмент *Or* задля створення візуальної й семантичної виразності. Зазначена комбінована форма репрезентує географічне походження (українська локалізація), а також використовує графічне маркування як засіб символічного наголосу на тематиці проекту, зокрема, цифровій реконструкції історичної пам'яті та культурної рефлексії над Чорнобильською катастрофою. У цьому випадку транслітерація виконує функцію міжмовної адаптації й розширює традиційні рамки ономастичної репрезентації, трансформуючи власну назву на рівні графічної структури та семантичної інтерпретації. Поєднання англійського написання *ARTEFACT* зі стилізованим *CHOrnobył 34* формує гібридну ономастичну одиницю, у якій власна назва набуває символічного, культурного та комунікативного навантаження, характерного для сучасного мультимедійного дискурсу.

У сфері урбаністики та соціальних ініціатив можна навести приклад хабу соціальних інновацій, що функціонує в Одесі під назвою *Impact Hub Odessa* (<https://impacthub.odessa.ua>) (латинська графіка + український топонім). Ця назва поєднує англійське складове *Impact Hub* з географічною локалізацією *Odessa*, утворюючи гібридний онім,

який служить для позначення міжнародної мережі соціальних хабів, а також підкреслює локальну приналежність і модернізаційну спрямованість простору.

Водночас у сучасному цифровому дискурсі спостерігається посилене застосування транслітерації до комерційних і громадських брендів, що інтегрують український зміст у глобальний інформаційний простір. Зокрема, у матеріалах *Forbes Ukraine* (<https://forbes.ua/>) фіксується використання транслітерованих назв *monobank*, *Nova*, *Rozetka*, які функціонують як комерційні маркери та водночас як лінгвокультурні знаки, що відображають належність до українського культурно-економічного середовища. Графічна форма цих назв при цьому забезпечує відповідність міжнародним стандартам письма та зберігає фонетичну й семантичну зв'язність з українською мовною традицією, що сприяє їхній впізнаваності в міжнародному медіапросторі.

У сучасному українськомовному просторі присутня велика кількість власних назв, які містять важливі лінгвістичні, історичні та соціальні сигнали. Щоб ця інформація була доступною, коректною й легкою для сприйняття, необхідне систематизоване описання, наукова інтерпретація та кодифікація таких онімів. Найбільш ефективною формою такого представлення є словники власних назв (етимологічні, історико-етимологічні та нормативні), які можуть слугувати як фахівцям, так і широкому загалу.

Однак варто підкреслити, що створення кодифікації (наприклад, нормативних словників) не має ґрунтуватися виключно на популярних або масово вживаних формах. Перш ніж прийняти певні назви за стандартні, має бути проведено глибоке, міждисциплінарне дослідження їхньої історії, етимології, фонетики та функціонування в мовному просторі. Саме таке наукове опрацювання, а не аматорський підхід, має слугувати підставою для включення онімів у відповідні нормативні ресурси [1, с. 57].

У контексті новітніх українських медіа, особливо цифрових платформ, спостерігається помітне наростання транслітерації власних назв, як брендів та водночас як топонімів. Наприклад, у публікаціях *Kyivstar Business Hub* (<https://hub.kyivstar.ua/articles/ukrayinski-brendi-2010-h-kraftstil-tehnologiyi>) використовується латинська форма *Kyivstar*, яка поєднує транслітерований український топонім *Kyiv* з англійським словом *star*, формуючи бренд із міжнародною орієнтацією й одночасною прив'язкою до україн-

ської ідентичності (сьогодні продовжується його активне вживання як мовного маркера української технологічної й бізнесової спільноти).

Відтак, активізація вживання транслітерованих власних назв у медійному та публічному просторі закономірно порушує питання їх нормативного впорядкування, що зумовлює звернення до державних стандартів і офіційних регламентів транслітерації.

З огляду на зазначене, Постанова Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» від 27.01.2010 № 55 [7] затверджує чіткі правила відтворення кожної літери українського алфавіту латинським шрифтом, визначає позиційні варіанти, а також особливості передачі буквосполучень та дифтонгів. Наведена нормативна база є основою для створення уніфікованих документальних, медійних та брендованих текстів, де латинські форми власних назв слугують інструментом точного комунікаційного обміну.

У практичному аспекті транслітерації прізвищ, імен та географічних назв важливим є відтворення кожної літери відповідно до встановлених правил. Зокрема, буквосполучення «зг» передається латиницею як «zgh», на відміну від «zh», що відповідає українській літері «ж». М'який знак та апостроф не відтворюються латинським шрифтом, що підкреслює фокус на фонетичній точності передачі основного звукового складу слова [7].

Відповідно, досвід сучасних медіа та брендових практик підтверджує широке використання транслітерованих форм у реальному житті. Наприклад, державний бренд *Ukraine NOW* (<https://www.ukrainenow.org/>) активно застосовується у комунікаційних матеріалах для підкреслення сучасного іміджу країни.

Таким чином, поширення транслітерованих форм у публічному та брендовому просторі актуалізує питання їхньої правової й технічної регламентації. У зв'язку із запровадженням міжнародного визнання електронного підпису між Україною та країнами ЄС виникла потреба у систематичній транслітерації українського алфавіту латиницею. Зазначене забезпечує сумісність персональних даних, що містяться у сертифікатах електронного підпису, з інформаційними системами ЄС. Зокрема, сертифікати, видані за алгоритмами RSA та ECDSA кваліфікованими надавачами електронних довірчих послуг в Україні, формуються символами кириличної системи, тоді як відповідні символи відсутні у мовах більшості європейських країн [8]. Представлений норма-

тивно-технічний контекст зумовлює необхідність застосування уніфікованих правил транслітерації для забезпечення правової та інформаційної сумісності.

Водночас на практиці залишаються проблеми, пов'язані із транслітерацією прізвищ у державних установах, зокрема у паспортних столах, нотаріальних конторах та інших органах, що здійснюють офіційний обіг документів [6, с. 45]. Окреслені непорозуміння часто виникають через неповне дотримання встановлених правил або різні підходи до передачі буквосполучень і позиційних варіантів літер, що ускладнює міжнародну взаємодію громадян України.

У зв'язку з цим, у медіапросторі та публічній комунікації можна простежити тенденції до широкого використання транслітерованих форм власних назв. Так, сучасні українські онлайн-ресурси застосовують такі форми, як *Kyiv City Council* (kyivcity.gov.ua), що демонструє те, що фактичне застосування правил транслітерації у професійній та публічній комунікації забезпечує читабельність ідентифікаторів для міжнародної аудиторії.

Також слід зазначити, що транслітерація сприяє стандартизації документального обігу та інформаційних систем у цифровому середовищі. Використання латинських форм власних назв у державних порталах, електронних довідниках і публічних комунікаціях дозволяє зменшити кількість помилок при автоматизованому обробленні даних і підвищити точність ідентифікації фізичних та юридичних осіб у міжнародних процесах [7].

Поряд з тим, стандартизована система транслітерації українських текстів латиницею, закріплена у ДСТУ 9112:2021 (ІСО 9:1995, МЕО), забезпечує уніфіковане передавання текстових даних у міжнародному інформаційному середовищі. Цей стандарт передбачає ізоморфний механізм транслітерації, який застосовується як для сучасних, так і для давньоукраїнських та староукраїнських літер, зокрема *5, 2, I, Ĩ, II, n, y, 8, 05, б, сь*, а також окремих графем, що раніше передавалися нераціонально [2]. Впровадження такого стандарту сприяє гармонізації українських текстів із міжнародними системами обробки інформації та розвитку лінгвістичних технологій.

Водночас уніфікація транслітерації дозволяє усунути невідповідності між графічними традиціями української мови та правилами Міжнародного фонетичного алфавіту (ІРА), що особливо актуально для передачі літер *z, e, ĩ, ю, я*, а також м'якого знака. Завдяки цьому досягається точність у відтворенні фонетичних особливостей

українських власних назв у латинському написанні. Крім того, уніфікована транслітерація сприяє стандартизації державних і юридичних документів, електронних сервісів та інформаційних систем. Використання латиниці в офіційних вебпорталах, довідниках та базах даних забезпечує зменшення кількості помилок під час автоматизованої обробки персональних та географічних даних, а також підвищує точність ідентифікації осіб у міжнародних процесах [2].

Таким чином, сучасна практика транслітерації українських текстів демонструє комплексну інтеграцію лінгвістичних і технологічних підходів. Реальні приклади транслітерованих власних назв у новітніх українських медіа та публічних комунікаціях підтверджують ефективність уніфікованих правил і їхній внесок у підвищення точності та зрозумілості інформації для міжнародної аудиторії.

Висновки. Отже, узагальнення проведеного дослідження дає підстави констатувати, що

транслітерація власних назв у новітніх українських текстах поєднує лінгвістичні, нормативні та соціокомунікативні аспекти. У зв'язку з цим встановлено, що вона виконує важливі функції у забезпеченні точності, уніфікованості й міжнародної впізнаваності українських онімів, що особливо важливо для медійного, правового, урбаністичного та цифрового дискурсу. При цьому аналіз підтверджує, що розвиток комбінованих графічних форм, активізація брендових практик і поширення латинських написань у цифровому середовищі формують новий тип онімної репрезентації, орієнтований на глобальну комунікаційну сумісність. У зв'язку з цим закономірним є зростання ролі державних стандартів і технічних регламентів, які забезпечують узгодженість транслітераційної практики з міжнародними вимогами та спрощують ідентифікаційні процеси у правовій і технічній сферах.

Список літератури:

1. Вербич С. О. Власні назви в сучасному українськомовному просторі: функціонування, дослідження, кодифікація. *Українська мова*. 2024. № 4. С. 48–65.
2. ДСТУ 9112:2021 (ІСО 9:1995, МЕО). Кирилично-латинична транслітерація та латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання. URL: https://ia801400.us.archive.org/31/items/dstu-9112-2021/DSTU%209112_2021_text.pdf
3. Есенова Е. Й. Транслітерація як спосіб передачі матеріальної форми запозичених лексем. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27. Том 2. С. 139–144.
4. Калимон Ю., Воробель М., Юрко Н. Власні назви в ролі загальних в англійській та українській мовах: порівняльний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2024. № 21(89). С. 85–88.
5. Костик Є. В. Проблеми транслітерування українських власних назв студентами немовних факультетів. *Молодий вчений*. 2016. № 5. С. 499–502.
6. Ментинська І. Транслітерація власних назв як лінгвістичний ідентифікатор. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2010. № 676. С. 45–48.
7. Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF#Text>
8. Транслітерація українського алфавіту латиницею. URL: <https://czo.gov.ua/translit>

Vykhor V. G., Tereshchenko L. V. LINGUISTIC FEATURES OF THE TRANSLITERATION OF PROPER NAMES IN CONTEMPORARY UKRAINIAN TEXTS

The article reveals the linguistic features of the transliteration of proper names in contemporary Ukrainian texts, which is driven by the intensification of interlingual communication and the digitalization of the public sphere. It is determined that transliteration is interpreted as a standardized mechanism for the graphic rendering of onyms based on the formal correspondence of characters, which ensures their unambiguity, stability, and recognizability in the global linguistic environment. The main methods of cross-linguistic reproduction of proper names – transcription, transliteration, calquing, and combined models – are analyzed. It is emphasized that transliteration dominates in official, media, and digital discourse, as it ensures unified spelling and practical compatibility with international information systems. It is identified that contemporary Ukrainian media actively employ transliterated forms of geographical names, brands, and cultural objects, which reflects the trend toward integrating Ukrainian onyms into the global information space. It is established that combined transliteration, which merges the Ukrainian graphic component with foreign elements, is emerging as a marker of modernization processes in urban and cultural environments. Examples of branded

names and spatial objects in which transliteration is used to create hybrid onomastic forms with symbolic and communicative functions are described. It is emphasized that the regulatory framework for transliteration is a key condition for the standardization of public communication. In this regard, attention is drawn to the significance of Resolution No. 55 of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2010) and DSTU 9112:2021, which define the rules for rendering Ukrainian graphemes in Latin script and ensure their compliance with international standards. It is underscored that unified transliteration promotes legal, documentary, and technical compatibility of Ukrainian texts with European information systems, particularly within electronic document management and digital services.

Key words: *Transliteration, proper names, Ukrainian language, оними, standardization, Latin script, interlingual communication, media.*

Дата надходження статті: 09.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025